

HET WETTELIJK STELSEL - ONTBINDING

door

E. VAN HOVE

Notaris te Brugge

Buitengewoon Docent aan de K.U. Leuven

HOOFDSTUK 1

OORZAKEN VAN DE ONTBINDING VAN HET WETTELIJK STELSEL

1. DE WETTEKSTEN

Artikel 1427 - Het wettelijk stelsel wordt ontbonden door:

- 1° het overlijden van een der echtgenoten;
- 2° de echtscheiding of de scheiding van tafel en bed;
- 3° de gerechtelijke scheiding van goederen;
- 4° de overgang naar een ander huwelijksvermogensstelsel.

Oud artikel 1441 - De gemeenschap wordt ontbonden:

- 1° door de dood;
- 2° door echtscheiding;
- 3° door scheiding van tafel en bed;
- 4° door scheiding van goederen.

Uit de vergelijking van beide teksten blijkt dat:

- a) wat ontbonden wordt het wettelijk stelsel is en niet meer de gemeenschap;
- b) beide teksten van ontbinding spreken zonder dit begrip te preciseren;
- c) bij de vier oorzaken van ontbinding nog een vijfde komt: de overgang naar een ander stelsel.

Ieder van deze drie punten wordt afzonderlijk bestudeerd.

2. Wat wordt er ontbonden? Volgens artikel 1427 wordt het wettelijk stelsel ontbonden; evenwel, blijven „de echtgenoten die een stelsel van gemeenschap van goederen hebben bedongen” onderworpen aan de regels van het wettelijk stelsel waarvan hun huwelijkscontract niet afwijkt (art. 1451), zodat de bedongen gemeenschap van goederen ook kan ontbonden worden om de in artikel 1427 aangeduide redenen.

De vraag is dus of het nieuw gemeenschapsstelsel in wezen afwijkt van de oude gemeenschap: indien het antwoord negatief is, dan kunnen de oude theoriën over het wezen van de gemeenschap nog gebruikt worden; in bevestigend geval, moet nagegaan worden welke de essentie is van het nieuw stelsel.

De vervanging van het woord „gemeenschap” door „stelsel” kan om loutere redenen van terminologie ontstaan zijn; uit het verslag van de Subcommissie van de Senaat zou kunnen afgeleid worden dat dit de „wil” van de wetgever is geweest. „Om nog meer de nadruk te leggen op datgene wat het voorgestelde stelsel scheidt van het huidige wettelijk stelsel van gemeenschap en zelfs van dat van gemeenschap beperkt tot de aanwinsten, heeft de Subcommissie het opschrift van het Burgerlijk Wetboek, overgenomen in de amendementen-Wigny, namelijk „wettelijke gemeenschap” vervangen door „wettelijk stelsel” (1). Het is evident dat het nieuw wettelijk stelsel afwijkt van de oude wettelijke gemeenschap, zodat het nuttig bleek, om alle verwarringen te vermijden, een nieuwe naam aan de nieuwe huwelijksvermogensrechtelijke regeling te geven; het verschil tussen oude en nieuwe stelsels ligt klaarblijkelijk bij de omvang van de vermogens en de bestuursregeling; dat betekent nog niet dat er een wezenlijk verschil tussen beiden bestaat.

De aard van de gemeenschap wordt, in een cartesiaanse poging tot classificatie, door de auteurs op verschillende wijzen bepaald: rechtspersoon, eigendom van de man in de tijd waarin hij het hoofd van de gemeenschap was, medeëigendom, collectieve eigendom (2), bestemmingspatrimonium met name ten gunste van de huishouding en de familie (3). Sommige van die definities zijn onjuist of onvolledig en dikwijls te theoretisch opgebouwd.

Een ontleding van de diverse facetten zowel van de oude gemeenschap als van het nieuw stelsel van gemeenschap laat uit praktisch oogpunt beter de aard van die stelsels benaderen:

a) zowel bij wettelijke gemeenschap als onder het nieuw wettelijk stelsel zijn er drie vermogens: het eigen vermogen van de man, het eigen vermogen van de vrouw en het gemeenschappelijk vermogen; d.i. eveneens het geval bij conventionele gemeenschapsstelsels zowel onder de oude als onder de nieuwe wetgeving;

b) de omvang van de vermogens verschilt tussen wettelijke gemeenschap en wettelijk stelsel, maar de conventionele omvang kan dezelfde zijn

(1) Dok. 683/2, blz. 67.

(2) DE PAGE, deel X, nr. 204-208.

(3) RENAULD, *Régimes matrimoniaux*, nr. 495.

onder de oude of onder de nieuwe wetgeving; wat in elk geval gelijk blijft is het gemeenschappelijk karakter van de inkomsten van beide echtgenoten;

c) de bestuursregeling is anders onder het nieuw wettelijk stelsel; in beginsel beheerde de man de drie vermogens: thans beheert ieder echtgenoot zijn eigen vermogen en, in concurrentie met de andere, ook het gemeenschappelijk vermogen; voor de daden van beschikking trad de man alleen op voor zijn eigen vermogen en (behoudens uitzonderingen) voor het gemeenschappelijk vermogen; voor die uitzonderingen en het eigen vermogen van de vrouw was de toestemming van man en vrouw noodzakelijk; dit alles onder voorbehoud van het bestuur van de voorbehouden goederen van de vrouw die, alhoewel gemeenschappelijk, onder het alleenbestuur van de vrouw stonden; de bestuursregeling werd dus grondig gewijzigd, maar de meeste bestuursvormen van nu bestonden reeds vroeger: het alleenbestuur van de man over zijn eigen vermogen en een deel van de gemeenschap, het alleenbestuur van de vrouw over haar voorbehouden goederen en het medebestuur van man en vrouw voor zekere daden van beschikking over gemeenschappelijke goederen;

d) de schuldenregeling is ook anders onder het nieuw wettelijk stelsel; onder de oude wetgeving kon, in beginsel, alleen de man de gemeenschap verbinden; de vrouw kon het slechts doen met toestemming van de man of binnen de perken van haar voorbehouden vermogen; ingevolge de gewijzigde bestuursregeling kan de vrouw thans (en in dezelfde mate als de man) het gemeenschappelijk vermogen verbinden; inderdaad, alle schulden van de echtgenoten of van een van hen (man of vrouw) zijn gemeenschappelijk tenzij hun eigen karakter bewezen wordt, b.v. door de echtgenoot die de schuld niet heeft aangegaan; indien dit bewijs niet geleverd wordt, is het ganse gemeenschappelijk vermogen het pand van de schuldeisers zelfs indien een van echtgenoten aan de schuld vreemd gebleven is; meer nog: het gemeenschappelijk vermogen is zelfs in een zekere mate verbonden door eigen schulden van de man of van de vrouw, met name de inkomsten van de echtgenoot-schuldenaar, die tot het gemeenschappelijk vermogen toebehoren, en dit laatste in zo verre het verrijkt is door opnemng van eigen goederen van de echtgenoot-schuldenaar, door een op grond van artikel 216 verboden beroep of door handelingen die de echtgenoot schuldenaar niet mocht verrichten zonder de medewerking van de andere (art. 1409-1412).

De schuldenregeling is wel het diepst hervormd door de nieuwe wetgeving; waar vroeger alle schulden van de man op de gemeenschap mochten verhaald worden ten nadele van de vrouw die in die gemeenschap minstens belangen had, kan thans minstens een deel van het ge-

meenschappelijk vermogen ontsnappen aan een verhaal wegens eigen schulden van de man; waar vroeger de schulden van de vrouw, in beginsel, niet verhaalbaar waren op de gemeenschap, kan de vrouw thans het gemeenschappelijk vermogen, in dezelfde mate als de man, verbinden.

Indien echter, op het stuk van de schuldenregeling, het verschil zeer groot is tussen oude en nieuwe wetgeving, toch is niet veel gewijzigd aan het feit dat een van de echtgenoten (vroeger de man, thans zowel man als vrouw) door het aangaan van schulden een vermogen kan aantasten waarin de andere echtgenoot, die aan de schuld vreemd gebleven is, gerechtigd is daar het, bij ontbinding van de gemeenschap of van het wettelijk stelsel, in beginsel bij helften tussen beide echtgenoten verdeeld wordt (oud art. 1474, nieuw art. 1445).

Tussen de oude gemeenschap en het nieuw wettelijk stelsel bestaat er dus geen wezenlijk verschil: zowel de gemeenschap van vroeger als het gemeenschappelijk vermogen van nu is een vermogen dat door beide echtgenoten samen of door een van hen alléén in het belang van het gezin wordt bestuurd, dat door beiden of door een van hen wordt verrijkt of verarmd en dat tot eindbestemming heeft de verdeling bij helften tussen beide echtgenoten.

3. Het begrip „ontbinding”. Wat wordt er bedoeld wanneer gezegd wordt dat de gemeenschap of het wettelijk stelsel ontbonden wordt?

De vraag zal best beantwoord worden, niet door een definitie van de „ontbinding” maar door aanduiding van de kenmerken van een ontbonden gemeenschap of stelsel.

Die kenmerken zijn de volgende

a) Door de ontbinding wordt het gemeenschappelijk vermogen in zijn omvang op de dag van de ontbinding bevrozen; de inkomsten van de arbeid en van de eigen goederen die na de ontbinding verkregen worden, alsmede de beleggingen bij middel van deze inkomsten, blijven buiten het ontbonden gemeenschappelijk vermogen; slechts de inkomsten van de gemeenschappelijke goederen (zelfs na de ontbinding verkregen) worden bij het gemeenschappelijk vermogen gevoegd.

b) Door de ontbinding verliezen de echtgenoten de bestuursvoegdheden over de gemeenschappelijke goederen die hun door artikel 1415 en volgende waren toegekend; in elk geval kan een echtgenoot alléén niet meer over de gemeenschappelijke goederen beschikken.

Inderdaad, het gemeenschappelijk vermogen wordt, door het feit van de ontbinding, omgezet in een onverdeelde eigendom, waarop, in afwachting van de verdeling, de regelen van de medeëigendom toepasselijk zijn.

De bestuursregeling over onverdeelde goederen die voortkomen van het ontbonden gemeenschappelijk vermogen is voorzien in artikel 577 bis § 5 en 6: een echtgenoot alleen kan daden van voorlopig beheer verrichten, maar niet de andere daden van beheer en de beschikkingsdaden waarvoor hij de medewerking van de andere medegerechtigden nodig heeft.

c) Na de ontbinding, blijft het gemeenschappelijk patrimonium als waarborg van gemeenschappelijke schulden en, in een zekere mate, van eigen schulden; maar na de ontbinding kan een van de echtgenoten het gemeenschappelijk vermogen niet meer verbinden; voor de schulden die na de ontbinding ontstaan zijn, is het pand van de schuldeisers beperkt tot de eigen goederen van de schuldenaar en zijn helft in het ontbonden gemeenschappelijk vermogen; anderzijds hebben de persoonlijke schuldeisers van een van de echtgenoten meer rechten sedert de ontbinding: waar voordien een eigen schuld slechts kon verhaald worden op het eigen vermogen van de schuldenaar en op zijn inkomsten, wordt na de ontbinding het pand van de schuldeiser uitgebreid tot het aandeel van zijn schuldenaar in het ontbonden gemeenschappelijk vermogen.

AFDELING I

DE DIVERSE OORZAKEN VAN ONTBINDING

A) HET OVERLIJDEN VAN EEN VAN DE ECHTGENOTEN

4. Het gemeenschappelijk vermogen wordt door de dood van een van de echtgenoten ontbonden (art. 1427, 1^o); de erfgenamen en erfopvolgers van de eerststervende komen in zijn plaats (art. 1431), maar het gemeenschappelijk vermogen wordt tussen hen en de langstlevende echtgenoot niet voortgezet, zelfs niet, zoals in het oude recht, bij ontbreken van een boedelbeschrijving (oud art. 1442): er ontstaat een gewone onverdeeldheid tussen hen.

B) DE AFWEZIGHEID VAN EEN VAN DE ECHTGENOTEN

5. In geval van afwezigheid van een van de echtgenoten, in de zin van artikel 112 en volgende, kan de andere echtgenoot kiezen tussen de voortzetting van het stelsel en de voorlopige ontbinding ervan (art. 124). In dit laatste geval wordt hij met een langstlevende echtgenoot gelijkgesteld, maar gezien het voorlopig karakter van de ontbinding is hij verplicht „zekerheid te stellen voor de goederen die voor teruggave vatbaar zijn”.

C) DE NIETIGVERKLARING VAN HET HUWELIJK

6. Indien het huwelijk wordt vernietigd, kan, in beginsel, geen gemeenschappelijk vermogen ontstaan zijn in de zin van artikel 1398 en volgende; tussen de personen waarvan het huwelijk is ontbonden is alleen een feitelijke onverdeeldheid ontstaan (4).

De toestand is anders wanneer het huwelijk te goeder trouw is aangegaan (art. 201-202).

Indien beide echtgenoten te goeder trouw waren, dan ontbindt het vonnis van nietigverklaring het gemeenschappelijk vermogen.

Indien slechts een van hen te goeder trouw was, kan hij kiezen:

ofwel kan hij het voordeel van de ontbinding van het gemeenschappelijk vermogen inroepen, in welk geval de andere het zelfde kan doen daar bij de vereffening en verdeling geen onderscheid kan gemaakt worden tussen de echtgenoten;

ofwel, indien deze oplossing hem nadelig blijkt, kan hij de vereffening van een gewone, feitelijke onverdeeldheid vragen, alsof er geen gemeenschappelijk vermogen was geweest (5).

D) DE ECHTSCHIEDING OF DE SCHEIDING VAN TAFEL EN BED

7. Het gemeenschappelijk vermogen wordt ontbonden door de echtscheiding of de scheiding van tafel en bed (art. 1427, 2^o) ongeacht de vorm en de redenen van de procedure (op grond van bepaalde feiten, door onderlinge toestemming of na feitelijke scheiding van meer dan tien jaar).

Door de ontbinding van het huwelijk heeft de voortzetting van het gemeenschappelijk vermogen tussen ex-echtgenoten geen zin meer.

Dit gemeenschappelijk vermogen houdt eveneens op in geval van scheiding van tafel en bed die altijd scheiding van goederen ten gevolge heeft (art. 311).

E) DE GERECHTELIJKE SCHEIDING VAN GOEDEREN

8. Wanorde in de zaken, slecht beheer of verkwisting van de inkomsten van een van de echtgenoten kunnen door aantasting en verarming van het gemeenschappelijk vermogen de belangen van de andere echtgenoot in gevaar brengen. Deze laatste kan in die gevallen in rechte eisen dat,

(4) RENAULD, nr. 1068.

(5) CASMAN en VAN LOOK, III/13, blz. 7.

minstens voor de toekomst, het bestaande stelsel van gemeenschap zou veranderd worden in een stelsel van scheiding van goederen (art. 1470). Het vonnis dat de scheiding van goederen toestaat ontbindt het gemeenschappelijk vermogen op voorwaarde dat de vereffening binnen een bepaalde termijn bij authentieke akte geschiedt (art. 1473).

F) DE OVERGANG NAAR EEN ANDER HUWELIJKSVERMOGENSSTELSEL

9. Het gemeenschappelijk vermogen wordt ontbonden door de overgang naar een ander huwelijksvermogensstelsel (art. 1427, 4°).

Twee begrippen moeten hier nader toegelicht worden: „overgang” en „ander stelsel”.

1) *Overgang.*

Uit de voorbereidende werken blijkt duidelijk dat het hier gaat om een *conventionele* overgang in het kader van de wijziging aan het stelsel dat door artikel 1394 en volgende wordt toegelaten.

In het oorspronkelijk wetsontwerp Vermeylen (art. 160) werd de gemeenschap ontbonden door bedongen wijziging van het huwelijksvermogensstelsel (6).

Door de Subcommissie voor Justitie van de Senaat werd het woord „bedongen” weggelaten: „het is overbodig” aldus de Subcommissie „aangezien de aanneming van een ander stelsel slechts het resultaat van een overeenkomst tussen echtgenoten kan zijn” (7).

Door het conventioneel karakter van de overgang kan artikel 1427, 4° niet ingeroepen worden om te beweren dat de overgang van wettelijke gemeenschap naar wettelijk stelsel die geschiedt op grond van artikel 1, 2° van de overgangsbepalingen van de wet van 14 juli 1976 de ontbinding van de wettelijke gemeenschap tot gevolg heeft; deze foutieve bewering wordt nog door andere argumenten tegengesproken:

a) indien de wettelijke gemeenschap ontbonden wordt, kan ook de man de vereffening eisen; op grond van artikel 1, 5° kan alleen de vrouw ze vragen;

b) de vereffening van de gemeenschap tijdens het huwelijk wordt uitzonderlijk toegestaan door artikel 1, 4°; die uitzondering moest niet vermeld worden indien de ontbinding van de gemeenschap en de mogelijke vereffening de algemene regel waren.

(6) Senaat, zitting 1964-1965, 25.02.1965, dok. 138, blz. 108.

(7) Verslag, 683/2, blz. 206.

2) *Overgang naar een ander stelsel.*

Iedere wijziging aan een stelsel heeft niet noodzakelijk zijn ontbinding tot gevolg; alleen de wijziging die een vervanging is brengt ontbinding mede, zoals b.v. de overschakeling van wettelijk stelsel naar scheiding van goederen. Integendeel, er bestaat geen ontbinding wanneer de echtgenoten enkele bijkomende bedingen willen inlassen zoals schenkingen of herroeping ervan of wijziging in de omvang van de vermogens. Aldus zou er geen ontbinding zijn, indien onder het wettelijk stelsel gehuwde echtgenoten later hun conventionele gemeenschap zouden verruimen, b.v. door het aannemen van een algehele gemeenschap (8).

AFDELING 2

DE DATUM VAN DE ONTBINDING

10. Om verscheidene redenen is het belangrijk te bepalen op welke datum de ontbinding plaats grijpt:

- a) de vóór die datum verworven inkomsten maken deel uit van het gemeenschappelijk vermogen; nadien blijven zij eigen aan de echtgenoot die ze verkregen heeft;
- b) de vóór die datum aangegane schulden bezwaren meestal het gemeenschappelijk vermogen; schulden die een echtgenoot nadien maakt bezwaren zijn aandeel in het ontbonden gemeenschappelijk vermogen, maar niet de geheelheid van dit vermogen;
- c) de vergoedingen ten voordele of ten laste van het gemeenschappelijk vermogen brengen van rechtswege interest op vanaf de dag van de ontbinding (art. 1436/2).

In enkele gevallen van ontbinding bestaat er maar één datum die erga omnes geldt.

In andere gevallen zijn er twee data: een datum die geldt tussen de echtgenoten onderling en een latere datum die geldt tegenover derden.

A. *Overlijden*

11. Wanneer het gemeenschappelijk vermogen door de dood van een der echtgenoten ontbonden wordt, bestaat er maar één datum van ontbinding, zowel tussen echtgenoten als tegenover derden: de dag waarop die echtgenoot overleden is.

(8) RAUCENT, L., *Les Régimes Matrimoniaux*, blz. 263.

B. Afwezigheid

12. Indien de echtgenoot van de afwezige opteert voor de voorlopige ontbinding van het gemeenschappelijk vermogen, geldt als datum van de ontbinding ofwel de datum van de verdwijning ofwel de datum van zijn laatste tijding (9).

C. Nietig huwelijk

13. Wanneer beide echtgenoten te kwader trouw zijn is geen gemeenschappelijk vermogen ontstaan.

Wanneer beide echtgenoten te goeder trouw zijn wordt het gemeenschappelijk vermogen ontbonden op de dag waarop het vonnis kracht van gewijsde krijgt.

Hetzelfde moet gezegd worden wanneer slechts één van beiden te goeder trouw is: het is inderdaad praktisch onmogelijk het gemeenschappelijk vermogen tegenover de echtgenoot die niet te goeder trouw is met retroactiviteit en tegenover de andere zonder retroactiviteit te vereffenen (10).

D. Echtscheiding en scheiding van tafel en bed op grond van bepaalde feiten

14. De datum van ontbinding is dubbel:

1. tussen echtgenoten onderling geldt als datum van ontbinding de dag van de vordering (art. 1278/2 Ger.W.), d.i. de datum waarop het verzoekschrift werd neergelegd (11);

2. ten aanzien van derden is het gemeenschappelijk vermogen pas ontbonden op de dag van de overschrijving in de registers van de burgerlijke stand (art. 1278/1 Ger.W.).

E. Echtscheiding en scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming

15. De datum van ontbinding is eveneens dubbel:

1. tussen de echtgenoten geldt als datum van de ontbinding de dag waarop ze voor het eerst voor de Voorzitter van de rechtbank verschijnen bij toepassing van artikel 1289 Ger.W.;

2. ten aanzien van derden is het de datum van de overschrijving die telt (art. 1304 Ger.W.).

(9) R.P.Dr.B., Tw. „Absence”, nr. 93.

(10) DE PAGE, deel X, nr. 710.

(11) T.P.R., 1972, blz. 512.

F. Echtscheiding (en scheiding van tafel en bed?) op grond van feitelijke scheiding

16. In principe is hier de dubbele datum voorzien zoals in een procedure op grond van bepaalde feiten, maar de rechter kan beslissen dat uit het gemeenschappelijk vermogen kunnen uitgesloten worden:

- 1) bepaalde goederen die sedert de scheiding zijn verworven;
- of 2) bepaalde schulden die sedert de scheiding zijn aangegaan (12).

G. Gerechtelijke scheiding van goederen

17. Zowel tussen echtgenoten als ten aanzien van derden geldt maar één datum: de dag van de eis (art. 1472 B.W.).

H. Overgang naar een ander stelsel ingevolge wijziging aan de huwelijkse voorwaarden

18. Hier geldt opnieuw een dubbele datum:

- 1) tussen echtgenoten geschiedt de overgang op de datum van de akte;
- 2) ten aanzien van derden kan het nieuw stelsel slechts tegengeworpen worden vanaf de dag van de bekendmaking van een uittreksel uit de homologatiebeslissing in het Belgisch Staatsblad (art. 1396 B.W.).

Buiten het geval van echtscheiding na 10 jaar feitelijke scheiding voorziet de wetgever geen speciale regeling voor de goederen verkregen of de schulden aangegaan tussen de feitelijke scheiding en de eis tot echtscheiding, of nog tussen de feitelijke scheiding en de datum van overlijden. Dit in tegenstelling met artikel 1442/2 van de Franse Code civil, dat luidt als volgt:

„Si, par la faute de l'un des époux, toute cohabitation et collaboration avaient pris fin entre eux dès avant que la communauté ne fût réputée dissoute selon les règles qui régissent les différentes causes prévues à l'article précédent, l'autre conjoint pourrait demander que, dans leurs rapports mutuels, l'effet de la dissolution fût reporté à la date où ils avaient cessé de cohabiter et de collaborer.”

Billijke oplossing die m.i. ten onrechte niet door de Belgische wetgever werd overgenomen.

(12) VAN HOVE, E., *Vermogensrechtelijke gevolgen van de echtscheiding op grond van feitelijke scheiding*, T.Not., 1975, blz. 49.

**DE VERPLICHTE AANVAARDING VAN DE GEMEENSCHAP
(AFSCHAFFING VAN HET OPTIERECHT VAN DE VROUW).**

19. Na de ontbinding van de gemeenschap konden de vrouw of haar erfgenamen de gemeenschap aanvaarden of daarvan afstand doen (oud art. 1453); op voorwaarde dat een boedelbeschrijving werd opgemaakt, waren ze, in geval van aanvaarding, voor de schulden van de gemeenschap niet verder gehouden dan tot het bedrag van hetgeen zij uit de gemeenschap genoten hadden (oud art. 1483).

Die regeling blijft toepasselijk op die echtgenoten die, gedurende de overgangsperiode van één jaar, hun gemeenschapsstelsel ongewijzigd hebben willen handhaven (art. 1, 1° van de overgangsbepalingen).

Voor de andere echtgenoten die vóór 28 september 1976 in gemeenschap gehuwd zijn, onderscheidt men drie gevallen.

20. A. De echtgenoten vereffenen hun gemeenschap op grond van artikel 1, 4° tot en met 6° van de overgangsbepalingen.

De verzaking aan de gemeenschap is mogelijk, maar beperkt in de tijd:

1° de termijnen van drie maanden om inventaris te maken (oud art. 1456) en van drie maanden en veertig dagen om ter griffie ter verzaken (oud art. 1457) gaan in op 28 september 1977;

2° indien de eis tot vereffening uitgaat van de vrouw alléén, worden zelfs die termijnen opgeschort vanaf het indienen van het verzoekschrift totdat de beslissing in kracht van gewijsde gaat.

De vrouw geniet natuurlijk ook het recht van emolumenten (oud art. 1483).

21. B. De onder wettelijke gemeenschap gehuwde echtgenoten hebben gedurende de overgangsperiode van één jaar geen verklaring afgelegd ofwel verklaard zich onmiddellijk aan het nieuw wettelijk stelsel te onderwerpen (art. 1, 2° van de overgangsbepalingen).

Buiten het geval sub A, kan de vrouw niet meer verzaken aan de gemeenschap; zoals de man staat zij met al haar goederen in voor de gemeenschappelijke schulden (art. 1440/1); tegenover derden is zij in principe gehouden met haar eigen vermogen, maar zij kan de helft terugvragen aan haar man; d.i. eveneens waar voor de man tegenover zijn vrouw (art. 1441).

Zowel man als vrouw genieten een beperkt recht van emolumenten in verband met de gemeenschappelijke schulden die tijdens het huwelijk niet

verhaalbaar waren op het eigen vermogen zoals buitensporige lasten van de huishouding, interesten van eigen schulden, beroepsschulden en onderhoudsschulden jegens afstammelingen van een der echtgenoten (art. 1414): voor die schulden staat de andere echtgenoot slechts in ten belope van hetgeen hij ontving bij de verdeling (art. 1440/2).

22. C. De echtgenoten hadden bij huwelijkscontract een gemeenschap van aanwinsten (alleen of naast een scheiding van goederen of dotaal stelsel) of een algemene gemeenschap bedongen (art. 1, 3^o van de overgangsbepalingen).

Op die echtgenoten zijn de nieuwe artikelen 1408 tot en met 1426 toepasselijk; de oude artikelen 1453 en volgende over de aanvaarding en de afstand van de gemeenschap blijven in principe op hen toepasselijk in zoverre zij noodzakelijk zijn voor de werking en de vereffening van hun huwelijksvermogensstelsel (art. 47, § 3 van de opheffings- en wijzigingsbepalingen).

De vraag is dus of de oude artikelen 1453 (optierecht van de vrouw) en 1483 (recht van emolumenten) nog door de vrouw kunnen ingeroepen worden indien de gemeenschap van aanwinsten of de algemene gemeenschap (vóór 28 september 1976 bedongen) na de overgangsperiode ontbonden wordt.

1^o Optierecht

Buiten het geval sub A, is de mogelijkheid om aan de gemeenschap te verzaken niet uitdrukkelijk door de nieuwe wet afgeschaft en schijnbaar zelfs behouden in haar laatste artikel.

Nochtans kan, om twee bepaalde redenen, met enige rechtszekerheid beslist worden dat verzaking niet meer mogelijk is

a) Volgens het oud artikel 1454/1 kan de vrouw geen afstand van de gemeenschap meer doen indien zij met betrekking tot goederen van de gemeenschap daden van inmenging heeft verricht.

Welnu, ingevolge het nieuw artikel 1416, dat van algemene toepassing wordt, is de vrouw medebestuurster van het gemeenschappelijk vermogen geworden; afstand die bedoeld was als een verweermiddel van een stille vennoot kan vanwege een medebestuurder niet meer mogelijk zijn.

Twijfel kan echter nog bestaan indien de vrouw, die recht op medebestuur heeft, in feite geen bestuursdaad gesteld heeft en, bijgevolg, evenmin een inmengingsdaad.

b) Die twijfel moet verdwijnen wanneer naar het geval sub A teruggekeken wordt; artikel 1, 4^o van de overgangsbepalingen laat aan de echtgenoten toe hun oude gemeenschap of „société d'acquêts” te vereffenen

„overeenkomstig de regels van het Burgerlijk Wetboek die van toepassing waren voor de inwerkingtreding van de nieuwe wet”. De verzaking aan de gemeenschap wordt nog toegelaten, evenwel voor een beperkte termijn. Die uitzondering bevestigt de regel: verzaking heeft tot doel de vrouw te doen ontsnappen aan de schulden die de man, als alleenbestuurder van de gemeenschap, ten laste van het gemeenschappelijk vermogen heeft gemaakt; medebestuur van de vrouw, met zelf de mogelijkheid om ieder bestuur aan de man in rechte te doen ontnemen (art. 1426), heeft tot gevolg dat een verzaking geen zin meer heeft.

2° *Recht van emolumenten*

Voor de gemeenschappelijke schulden die niet verhaalbaar zijn op het eigen vermogen van de echtgenoot die deze schulden niet heeft aangegaan (13), geniet deze laatste een recht van emolumenten (nieuw art. 1440/1).

Voor de andere gemeenschappelijke schulden blijft de vraag of het oud artikel 1483 nog door de vrouw kan ingeroepen worden.

Welke zijn die andere gemeenschappelijke schulden? Het zijn:

- a) de schulden aangegaan door beide echtgenoten, gezamenlijk of hoofdelijk;
- b) de niet buitensporige schulden door de man aangegaan ten behoeve van de huishouding en de opvoeding van de kinderen;
- c) de schulden door de man aangegaan in het belang van het gemeenschappelijk vermogen;
- d) de schulden ten laste van giften aan de twee echtgenoten gezamenlijk of aan de man gedaan onder beding dat de gegeven of vermaakte goederen gemeenschappelijk zullen zijn;
- e) alle andere schulden waarvan het eigen karakter niet bewezen is (art. 1408).

Theoretisch en voor zover de oude wetgeving (w.o. art. 1483) de vereffening regelt (b.v. in geval van gemeenschap van aanwinsten of algemene gemeenschap), moet toch toegegeven worden dat dit recht van emolumenten aan de vrouw nergens ontnomen wordt.

In de praktijk, is haar recht van emolumenten van geen belang:

- a) wanneer zij de schuld mede aangegaan heeft;
- b) wanneer het gewone schulden van de huishouding betreft; zij is persoonlijk verbonden (art. 222/1).

(13) Zie hoger.

HET BEWIJS VAN DE OMVANG VAN HET GEMEENSCHAPPELIJK VERMOGEN

23. DE WETTEKSTEN

Artikel 1428 — In geval van ontbinding van het wettelijk stelsel door het overlijden van een der echtgenoten, door gerechtelijke scheiding van goederen, door echtscheiding of scheiding van tafel en bed op een der gronden vermeld in de artikelen 229, 231 en 232, zijn de echtgenoten of de langstlevende echtgenoot gehouden een beschrijving en een schatting op te maken van de gemeenschappelijke roerende goederen en schulden.

Deze beschrijving, waarvan de inhoud geregeld wordt in de artikelen 1175 en volgende van het gerechtelijk wetboek, mag onderhands geschieden, wanneer alle belanghebbende meerderjarige partijen daarmee instemmen of, ingeval er minderjarigen of onbekwamen zijn, wanneer de familieraad daarmee instemt.

Zij moet opgemaakt worden binnen de drie maanden na het overlijden, de overschrijving van de echtscheiding of van de scheiding van tafel en bed of de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van het uittreksel uit de beslissing die de scheiding van goederen uitspreekt.

Bij gebreke van boedelbeschrijving binnen die termijn kan elke belanghebbende partij de omvang van het gemeenschappelijk vermogen bewijzen door alle wettelijke middelen, zelfs de algemene bekendheid.

Oud artikel 1442 — Het ontbreken van een boedelbeschrijving na de dood van een der echtgenoten heeft niet ten gevolge dat de gemeenschap voortduurt; onverminderd de vorderingen van de belanghebbende partijen, wat betreft de omvang van de gemeenschappelijke goederen, waarvan het bewijs zowel door titels als door de algemene bekendheid zal kunnen worden geleverd.

Indien er minderjarige kinderen zijn, heeft het ontbreken van een boedelbeschrijving bovendien ten gevolge dat de langstlevende echtgenoot het genot van de inkomsten van die kinderen verliest; en de toeziende voogd, die hem niet verplicht heeft een boedelbeschrijving te maken, staat met hem hoofdelijk in voor alle veroordelingen die ten voordele van de minderjarigen kunnen worden uitgesproken.

Uit de vergelijking van beide teksten blijkt het volgende:

a) het niet voortduren van de gemeenschap bij het ontbreken van een boedelbeschrijving, dat uitdrukkelijk in het oud artikel 1442 voorkwam, is uit de tekst van artikel 1428 gelicht; de voortzetting van het gemeenschapsstelsel blijft niettemin onmogelijk, tenzij in geval van afwe-

zigheid van een der echtgenoten (art. 124) omdat de afwezige nog in leven kan zijn;

b) de principiële verplichting om een boedelbeschrijving op te maken wordt in de nieuwe tekst uitdrukkelijk uitgebreid tot andere gevallen van ontbinding dan de dood;

c) de inhoud van de boedelbeschrijving wordt in de nieuwe tekst vermeld;

d) nieuw is de mogelijkheid om, in bepaalde gevallen, de boedelbeschrijving in onderhandse vorm te laten opmaken;

e) de termijn binnen dewelke de boedelbeschrijving moet opgemaakt worden wordt uitdrukkelijk in de tekst opgenomen voor de gevallen waarin die boedelbeschrijving verplichtend is (zie b);

f) bij gebreke van een boedelbeschrijving wordt de bewijsregeling, die in de oude tekst beperkt was tot titels en algemene bekendheid, uitgebreid tot alle wettelijke middelen;

g) de sancties voor de langstlevende vader of moeder en voor de toeziende voogd wegens het verzuim van een inventaris wanneer minderjarige kinderen gerechtigd zijn, blijven bestaan; ze zijn echter verplaatst respectievelijk naar artikel 386 en 451.

24. De verplichting tot boedelbeschrijving. Volgens artikel 1428/1 is een boedelbeschrijving vereist in geval van ontbinding van het gemeenschapsstelsel:

a) door het overlijden van een der echtgenoten;

b) door de gerechtelijke scheiding van goederen;

c) door echtscheiding of scheiding van tafel en bed op een der gronden vermeld in de artikelen 229 (overspel), 231 (gewelddaden) en 232 (feitelijke scheiding van meer dan 10 jaar).

Voor de andere gevallen van ontbinding van het stelsel zoals de echtscheiding of de scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming en de overgang naar een ander huwelijksvermogensstelsel bestaat, eveneens, de verplichting tot boedelbeschrijving.

Tussen de twee reeksen gevallen is er, echter, een wezenlijk verschil:

a) in de twee laatste gevallen wordt het huwelijk of het stelsel niet ontbonden zonder voorafgaande boedelbeschrijving; deze laatste is een onmisbaar gedeelte van de procedure die kan leiden tot de echtscheiding, de scheiding van tafel en bed of de overgang naar een ander stelsel;

b) in de andere gevallen volgt de boedelbeschrijving het feit van de ontbinding (overlijden, eis of vordering); haar nut is groot maar niet essentieel.

Dit onderscheid tussen die twee groepen (enerzijds minnelijke scheiding en overgang en anderzijds overlijden en proces-gevallen) is van groot belang indien de boedelbeschrijving niet volgens de regels van de kunst werd opgemaakt.

Zo b.v. zegt artikel 1182/1 Ger.W. dat de boedelbeschrijving in de plaatsen waar de te beschrijven voorwerpen zich bevinden moet geschieden. Indien dit laatste kon, maar de inventaris niettemin op verklaringen werd gedaan, kan de rechtbank de echtscheiding door onderlinge toestemming weigeren of de overgang naar een ander stelsel niet homologeren, zodat de procedure moet herbegonnen worden.

In de andere gevallen kan de boedelbeschrijving als dusdanig wel verval len, maar de vereffening van het stelsel kan voortgezet worden op grond van andere bewijzen.

25. Inhoud en vorm van de boedelbeschrijving. Voor de inhoud van de boedelbeschrijving verwijst artikel 1428/2 naar artikel 1175 e.v. Ger.W. en volgende Ger.W.

Voor al is artikel 1183 Ger.W. van belang waarin gezegd wordt dat de boedelbeschrijving bevat:

- 1° naam, voornamen, beroep en woonplaats van partijen, notarissen en deskundigen;
 - 2° de beschikking waarbij een notaris wordt benoemd voor de afwezigheid;
 - 3° de reden van de boedelbeschrijving, de plaats van de werkzaamheden en de naam van de personen die de voorwerpen vertonen;
 - 4° de schatting van de roerende goederen;
 - 5° de gelden en effecten;
 - 6° de rekeningen bij derden;
 - 7° de korte beschrijving van de boekhouding, de ontleding van de titels en papieren;
 - 8° de verklaringen ten laste of ten bate van de boedel;
 - 9° de aanwijzing van de personen aan wie de beschreven voorwerpen worden toevertrouwd;
 - 10° de waarschuwing door de notaris voor verduistering of meened;
 - 11° de eed dat niets werd verduisterd of geweten is dat verduisterd werd.
- Al die formaliteiten worden in principe opgenomen in een notariële akte.

De onderhandse vorm is echter toegelaten (art. 1428/2):

a) wanneer alle belanghebbende meerderjarige partijen daarmee instemmen; dit veronderstelt een algemeen akkoord; welnu, in dit geval, wordt dikwijls geen boedelbeschrijving opgemaakt;

b) wanneer alle partijen daarmee instemmen, vertegenwoordigers van onbekwame partijen inbegrepen, maar in dit geval op voorwaarde dat de familieraad akkoord gaat.

Deze maatregel is nuttig voor kleine boedels en bekrachtigt een praktijk waarbij een griffiebediende of een aangeduide derde gelast werd met het opmaken van een lijst van de roerende erfgoederen.

Indien echter één erfgenaam een notariële inventaris wenst, moet de notariële vorm gebruikt worden.

De door alle verzoekende partijen aangestelde notaris kan, zelfs zonder rechterlijk opdracht, tot een boedelbeschrijving overgaan mits alle partijen, ten minste acht dagen vooraf, bij deurwaardersexploot of aangetekende brief werden opgeroepen (art. 1177-1179 Ger.W.).

26. Termijn waarin de boedelbeschrijving moet opgemaakt worden. In geval van echtscheiding of scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming of bij minnelijke overgang naar een ander huwelijksvermogensstelsel, geschiedt de boedelbeschrijving vooraf.

In de andere gevallen moet de boedelbeschrijving plaats vinden binnen de drie maanden na:

- a) het overlijden;
- b) de overschrijving van de echtscheiding of scheiding van tafel en bed (op grond van bepaalde feiten of na feitelijke scheiding van meer dan tien jaar);
- c) de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van een uittreksel uit de beslissing die de scheiding van goederen uitspreekt (art. 1428/3).

Deze tekst komt niet volledig overeen met de praktijk, minstens wat de echtscheiding of de scheiding van tafel en bed betreft.

Immers, daar de ontbinding van het stelsel tussen echtgenoten retroageert tot op de dag van de vordering, heeft iedere echtgenoot alle belang om de baten en lasten van de vermogens op datum van de vordering te laten vaststellen; in het kader van de voorlopige maatregelen die door artikel 1280 Ger.W. worden bepaald, kan de Voorzitter van de rechtbank een notaris aanstellen om een boedelbeschrijving op te maken.

27. Sancties bij gebreke van boedelbeschrijving. In het oud artikel 1442 waren drie sancties voorzien bij het ontbreken van een boedelbeschrijving:

- a) het bewijs van de omvang van de gemeenschappelijke goederen door titels en zelfs door algemene bekendheid;

b) het verlies voor de langstlevende echtgenoot-voogd over zijn minderjarige kinderen van het vruchtgenot over de goederen van deze laatsten totdat ze 18 jaar oud of ontvoegd zijn (art. 384);

c) de hoofdelijke aansprakelijkheid van de toeziende voogd met de voogd „voor alle veroordelingen die ten voordele van de minderjarigen kunnen worden uitgesproken”.

De laatste twee sancties blijven bestaan (art. 386 en 451).

De eerste en belangrijkste sanctie krijgt een nieuwe vorm in artikel 1428/4 dat luidt als volgt:

„Bij gebreke van een boedelbeschrijving binnen die termijn kan elke belanghebbende partij de omvang van het gemeenschappelijk vermogen bewijzen door alle wettelijke middelen, zelfs de algemene bekendheid”.

Er zijn twee nieuwigheden in vergelijking met het oud artikel 1442:

1° er schijnt een verschil te bestaan tussen de waarde van een boedelbeschrijving die binnen de drie maanden wordt opgemaakt en een dergelijke akte die nadien wordt verleden; indien, inderdaad, bepaalde voorwerpen tussen de datum van de ontbinding en het opmaken van de boedelbeschrijving kunnen verdwijnen en dit gevaar verhoogt met het uitblijven van de beschrijving, toch kan niet ontkend worden dat de geloofwaardigheid van de in de inventaris opgenomen beschrijving van de voorwerpen, ontleding van de titels en verklaringen van partijen even groot is, qua inhoud, wanneer de boedelbeschrijving binnen de drie maanden of nadien geschiedt; misschien kan een latere inventaris niet zo volledig zijn, maar de datum vermindert niet de waarde van de inlichtingen die de notaris, als openbaar ambtenaar, met eigen ogen en oren opneemt, de goederen die hij ziet, de stukken die hij ontleedt, de verklaringen die hij aanhoort;

2° waar er vroeger sprake was, bij gebreke van inventaris, van een bewijs door titels en zelfs door algemene bekendheid, worden in artikel 1428/4 alle wettelijke middelen, zelfs de algemene bekendheid, aanvaard om de omvang van het gemeenschappelijk vermogen te bewijzen.

Is, in feite, alles zo veranderd sedert de wet 14 juli 1976?

Ik denk het niet, zelfs kan gezegd worden dat de gebreken in de tekst van het oud artikel 1442 in het nieuw artikel 1428 werden overgenomen.

De omvang van de vermogens (zowel baten als lasten) kan steeds door alle rechtsmiddelen bewezen worden.

De boedelbeschrijving vergemakkelijkt de bewijsmiddelen omdat de notaris, door zijn specifieke opdracht, de nodige schriftelijke of mondelingen bewijzen verzamelt:

a) hij beschrijft en schat de roerende goederen;

b) hij ontleedt alle papieren die enige invloed kunnen hebben op actief en passief;

c) na een waarschuwing aan partijen over de gevolgen van een verduistering of meened, neemt hij verklaringen op die eveneens van belang zijn voor de vereffening van de boedel.

Scripta manent. De boedelbeschrijving is een uiterst nuttige schakel op de weg naar de vereffening. Het bewijs van andere elementen van actief en passief is echter steeds toegelaten.

HOOFDSTUK 3

DE OVERLEVINGSRECHTEN

28. DE WETTEKSTEN

Artikel 1429 — De ontbinding van het wettelijk stelsel door echtscheiding of scheiding van tafel en bed op een der gronden vermeld in de artikelen 229, 231 en 232, maakt de overlevingsrechten niet opvorderbaar.

De echtgenoot in wiens voordeel een contractuele erfstelling is bedongen, behoudt echter het genot daarvan bij het overlijden van de andere echtgenoot, behoudens het verval bedoeld in de artikelen 299 en 311 bis.

De ontbinding van het wettelijk stelsel door scheiding van goederen maakt de overlevingsrechten niet opvorderbaar; de echtgenoot in wiens voordeel die rechten zijn bedongen, behoudt echter de bevoegdheid om ze uit te oefenen bij het overlijden van de andere echtgenoot.

Oud artikel 1452. — De ontbinding van de gemeenschap, teweeggebracht door echtscheiding, of door scheiding van tafel en bed en van goederen, of door scheiding van goederen alleen, maakt de overlevingsrechten van de vrouw niet opvorderbaar; deze behoudt echter de bevoegdheid om die rechten uit te oefenen bij de dood van haar man.

29. *Wat zijn „overlevingsrechten“?* Door „overlevingsrechten wordt doorgaans bedoeld (14):

a) de bedingen waardoor het gemeenschappelijk vermogen ongelijk verdeeld wordt (toebedeling van dit vermogen aan de langstlevende, vooruitmaking, recht van overname op schatting, enz.);

(14) WATELET, P., blz. 126, in: „Sept Lecons sur la réforme des Régimes Matrimoniaux“.

b) contractuele erfstellingen.

Bij ontbinding van het gemeenschappelijk vermogen door echtscheiding, scheiding van tafel en bed of scheiding van goederen, kan er nog geen sprake zijn van overlevingsrechten daar beide echtgenoten nog in leven zijn.

Daarin is er niets veranderd sedert 1804.

De vraag is of bij overlijden van een van de echtgenoten (of gewezen echtgenoten) de langstlevende nog aanspraak kan maken op die overlevingsrechten.

Het oud artikel 1452 en het nieuw artikel 1429 gebruiken dezelfde terminologie: de ontbinding maakt de overlevingsrechten niet opvorderbaar, hetgeen laat veronderstellen dat ze toch op een bepaalde datum — het overlijden van de eerststervende — door de langstlevende kunnen opgeëist worden.

30. Verval van zekere overlevingsrechten. Zekere overlevingsrechten vervallen en zullen dus nooit opvorderbaar worden:

- a) indien ze onderworpen zijn aan een voorwaarde van ontbinding van het stelsel door overlijden;
- b) indien ze conventioneel herroepen worden in een procedure van echtscheiding of scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming;
- c) indien omtrent de voordelen van de contractuele erfstellingen na de scheiding van tafel en bed om andere redenen een vergelijk tussen (ex)echtgenoten werd getroffen (art. 300/2).

31. Behoud of verlies van andere overlevingsrechten. - De andere overlevingsrechten — hoewel ze niet opvorderbaar zijn — blijven principieel bestaan en kunnen bij het overlijden van de eerststervende door de langstlevende uitgeoefend worden.

Welke overlevingsrechten worden hier bedoeld?

- a) in elk geval, de contractuele erfstellingen;
- b) de vooruitmaking, minstens in de gevallen waarin het artikel 1518 toepasselijk blijft op grond van de overgangsbepalingen van de wet van 14 juli 1976;
- c) de algehele of gedeeltelijke toebedeling van de gemeenschap, minstens indien de oude wetgeving toepasselijk blijft.

Over dit laatste geval, kan er betwisting zijn.

Een arrest van het hof van cassatie van 29 oktober 1874(15) wordt meestal

(15) *Pas.*, 1875, I, 7.

ingeroepen om te beslissen dat de voordelen waarop art. 299 doelt giften zijn door de ene echtgenoot aan de andere en dat daartoe niet behoren de baten uit de algehele of gedeeltelijke toebedeling van de gemeenschap aan een van de echtgenoten toegevalen ingevolge de huwelijksvermogensregeling (16).

Het opschrift van de Pasicrisie luidt anders: „Les avantages entre époux dont il est parlé, pour le cas de divorce, aux articles 299 et 300 du code civil ne peuvent s'entendre que de libéralités, de dons purement gratuits faits par l'un des époux au profit de son conjoint. Ces qualifications ne peuvent s'appliquer aux gains et bénéfices résultant d'une communauté universelle de tous biens stipulée par contrat de mariage, lesquels ne sont pas frappés de la révocation prononcée par l'article 299 précité (Code civil, art. 299, 300).”

De feiten waren de volgende: A en B hadden de algehele gemeenschap aangenomen, met beding dat de erfgenamen van de man alleen de door deze laatste geërfde goederen zouden verkrijgen en de rest aan de vrouw zou toekomen; de echtscheiding werd tegen de man uitgesproken; de man vroeg de verdeling bij helften van de gemeenschap; de vrouw, die al haar goederen in de gemeenschap had gebracht, terwijl de man niets had ingebracht, beweerde dat de helft die de man zou verkrijgen een voordeel zou uitmaken dat hij ingevolge artikel 299 verloren had; zij vroeg de onmiddellijke toekenning van de ganse gemeenschap op grond van artikel 300 en 1518 B.W.

De rechtbank van Brugge, het hof van beroep te Gent en het hof van cassatie beslisten eenparig tot de verdeling bij helften.

„Considérant que les avantages dont il s'agit en l'article 299 du code civil ne peuvent s'entendre que de libéralités, de dons purement gratuits faits par l'un des époux au profit de son conjoint;

Que cela ressort des travaux préparatoires du code civil et notamment de l'exposé des motifs du titre VI de ce code, dans lequel ces avantages sont expressément qualifiés de libéralités dont la révocation ne peut être prononcée que pour cause d'ingratitude;

Considérant que les gains et bénéfices résultant pour l'un des époux de la stipulation de la communauté universelle de tous leurs biens n'ont, pas plus que ceux de la communauté légale, caractère de libéralités proprement dites; qu'ils procèdent au contraire d'un contrat commutatif et à titre onéreux et sont subordonnés à des éventualités indépendantes de la volonté des époux; que dès lors ils ne sont pas frappés de la révocation prononcée par l'article 299 du code civil;

(16) DELVA, *Burgerlijk Wetboek*, deel I, sub art. 299.

Considérant d'autre part, que les articles 1496 et 1527 du même code ont été portés dans l'intérêt exclusif des enfants d'un premier lit; que, partant, il sont étrangers à la cause; qu'il en est de même des articles 1516 et 1518: le contrat de mariage des époux Ch. Vandevoorde ne stipulant pas de préciput au profit de la demanderesse;

Considérant qu'il résulte de ce qui précède que l'arrêt attaqué, en ordonnant que la communauté sera partagée par moitié entre les époux, n'a contrevenu à aucune des dispositions citées à l'appui du premier moyen;''.

Uit het arrest van het hof van cassatie blijkt:

- a) dat de keuze van een stelsel van algehele gemeenschap geen voordeel is in de zin van artikel 299;
- b) dat de toekenning van de gemeenschap aan de vrouw niet kon toegestaan worden omdat haar rechten nog niet opvorderbaar waren.

De vraag of de vrouw die rechten later zou kunnen opeisen was voorbarig en werd niet gesteld.

De vraag blijft dus open (17): kan de overlevende van de (ex)echtgenoten de voordelen van de ongelijke verdeling van de gemeenschap nog opeisen na het overlijden van de eerststervende?

Pro: het oud artikel 1518 laat het toe; welnu de vooruitmaking is een wijze van ongelijke verdeling.

Contra: een toebedeling van de gemeenschap die niet meer bestaat is niet meer mogelijk; het oud artikel 1518 is een uitzondering die de regel bevestigt.

Hoe dan ook, sedert de wet van 14 juli 1976, blijven als overlevingsrechten nog alleen de contractuele erfstellingen over, die dus principieel opvorderbaar worden bij het overlijden van de eerststervende van de (ex)echtgenoten (art. 1429/2).

De langstlevende verliest echter het voordeel van de contractuele erfstelling:

- a) indien de echtscheiding of de scheiding van tafel en bed om bepaalde redenen tegen hem werd uitgesproken (art. 299 en 311 bis);
- b) indien de echtscheiding (of de scheiding van tafel en bed?) op grond van feitelijke scheiding van meer dan tien jaar (18) werd uitgesproken en de langstlevende eiser was (art. 306);
- c) in het geval sub b, zelfs indien hij verweerder was op voorwaarde dat

(17) Althans, voor zover de oude wetgeving toepasselijk blijft.

(18) Het geval van krankzinnigheid of diepe geestesgestoordheid uitgezonderd.

bewezen wordt dat de feitelijke scheiding te wijten is aan de fouten en tekortkomingen van de langstlevende (art. 306).

In de andere gevallen behoudt de langstlevende (ex)echtgenoot het voordeel van de contractuele erfstelling; d.i. het geval met:

- 1° de „onschuldige” echtgenoot bij een procedure op bepaalde feiten;
- 2° de verweerder in een procedure op grond van scheiding van meer dan tien jaar (het geval sub c uitgezonderd);
- 3° de krankzinnige (ex)echtgenoot (art. 307);
- 4° de echtgenoot van deze laatste (art. 307).

32. De overlevingsrechten in geval van gerechtelijke scheiding van goederen. Indien een van de echtgenoten de gerechtelijke scheiding van goederen bekomt, is er natuurlijk geen sprake van overlevingsrechten (art. 1429/3).

Indien een contractuele erfstelling tussen echtgenoten werd bedongen, zal de langstlevende bij het overlijden van de eerststervende van de schenking genieten.

Andere overlevingsrechten zoals vooruitmaking en ongelijke verdeling van de gemeenschap vervallen daar die bedingen zonder voorwerp zijn bij gebrek aan gemeenschap.

In de praktijk moet ten andere het gemeenschappelijk vermogen niet zeer belangrijk zijn en meestal deficitair daar de wanorde in de zaken de oorzaak van de scheiding is geweest.

33. Algemeen Besluit

1) De artikelen 1427 - 1428 - 1429 maken geen geheel uit; ze betreffen drie verschillende zaken:

- a) de ontbinding zelf;
- b) het bewijs van de omvang van de vermogens;
- c) de uitgestelde overlevingsrechten bij ontbinding anders dan door overlijden.

2) In artikel 1427 had de omzetting van het gemeenschapsstelsel in een gewone onverdeeldheid en de gevolgen ervan beter moeten uitgelegd worden.

3) In artikel 1428 schijnt de boedelbeschrijving de regel te zijn en de andere rechtsmiddelen de uitzondering; in de praktijk is het meestal anders.

4) Artikel 1429 is ongelukkig opgesteld en zou volledig moeten herwerkt worden om duidelijk te bepalen welke overlevingsrechten bedoeld worden en in welke gevallen zij vervallen.